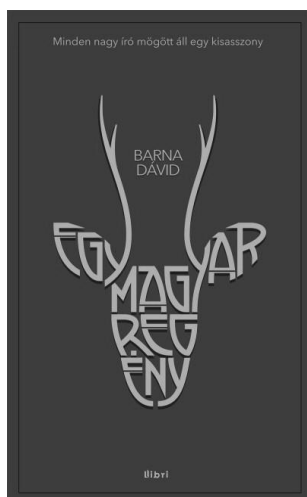

Egy magyar regényről

BARNA DÁVID: EGY MAGYAR REGÉNY

Libri Könyvkiadó
Budapest, 2011
176 oldal, 1990 Ft

”

Az *Egy magyar regény* szerzőjéről, Barna Dávidról keveset tudhat az olvasó, a Libri Kiadó honlapján mindössze ennyi szerepel: „Barna Dávid 1982-ben született Budapesten. A gimnáziumot szülővárosában végezte, érettségi után Izraelbe költözött. A Tel Aviv-i Egyetemen szerzett diplomát, jelenleg Jeruzsálemben él. Az *Egy magyar regény* az első könyve.” A szerző képe helyén egy árnyékalak látható, ami felettébb gyanús, és ez a gyanú még tovább erősödik, amikor Sárközy Bence egy könnyed Nietzsche-idézettel indítja el a mű irodalomtörténeti életét a litera.hu-n, miszerint: „Miért ne lehetne a világ, amelyhez van valami közünk, miért ne lehetne fikció? S ha valaki megkérdezi: »de hát a fikcióhoz egy szerző is tartozik?«, nem lehetne kereken azt válaszolni: miért? Talán bizony nem tartozik-e ez a »tartozik« is a fikcióhoz?” Cseles, mert B. D. (a szerző!) a felütés előtt egy rövid megjegyzésben jelzi, hogy „nem történeti munkát, hanem regényt” írt, amelynek szereplőit és eseményeit „egyől egyig a képzelet szülte”. Utóbb kiderül, hogy több szinten is megvalósul a fikciós játék: az olvasónak számolnia kell a fiktív szerző fiktív valóságával és az általa írt Móricz-történettel, ami ugye nem is lehet más, csak fiktív. E koncepció szerint tehát Barna Dávid él és ír, megjegyzem, elég jól, címet is tud választani, bravúrosan bánik a szerkezettel, és meglepő otthonossággal mozog a kortárs irodalom területén.

A könyv két mottóval indít, gondosan választva és elosztva: egy kortárs Móricz-nak, egy kortárs Barna Dávidnak. A választott Ady-vers a zsidó–magyar sorspárhuzamra épül, és borúlátó jóslattal zárul: „S fölolvast a világ kohója / S elveszünk, mert elvesztettük magunkat”. Ugyanezen a vonalon haladva kerül ide a másik idézet is, hiszen Michel Houellebecq *Elemi részecskék* című könyvének végén az ember által teremtetett új faj az *ember* eltűnéséről tudósít. A mottók által megidézett művek olyan mélyen ágyazódnak a regénybe, hogy már csak az megérne egy külön tanulmányt.

A regény „fejezetei” nem címekkel, hanem dátumokkal különülnek el egymástól, kivéve az első, amely sokat sejtető három ponttal szerepel a tartalomjegyzékben. A második fejezet már dátummal jelölt (1936. szeptember 26.), és pontosan úgy kezdődik („Történetem kezdetén...”), mint a szerzői

András halálának rövid, tárgyilagos közlése is jól mutatja, hogy az elbeszélő nem árnyal, nem értelmez, nem pszichologizál, mindössze közöl és kijelent, és ez az elvi megoldás visszaköszön az általa létrehozott Móricz-történetben is. Hiába a hangzatos kérdés, hogy „megengedheti-e magának Móricz Zsigmond, a nemzet nagy írója, hogy egy kis lelencsel, egy kis utcalánnyal hozzák szóba?” (46.), az ítélethozatal végül az olvasó feladata marad. A regény csak felvillant bizonyos eseményeket, gyakran ellentétes nézőpontokat ütköztetve, de az összeillesztés már az értelmezőn múlik. Az elhallgatást nem tűrő megközelítés eredményeként olvashatjuk Holics Janka öngyilkossága előtt írt búcsúlevelét, a Móricz-naplók intim részeit és a szexuális aktusok aprólékos, naturalista leírásait.

A már többször idézett szerzői megjegyzésben áll az is, hogy a történet egyes részeit „valós dokumentumok ihlették”. Mégis milyen dokumentumokra utalhat B. D.? A Móricz-naplók regényt érintő évei még nem kerültek kiadásra, azonban Hamar Péter 2007-ben megjelent *Móricz Zsigmond utolsó szerelme* című könyvében található még kiadatlan naplórészleteket. Hamar Péter célja az volt, hogy az irodalomtörténetben megrajzolt Móricz-Litkei kapcsolatot átrajzolja, illetve, hogy Litkei Erzsébet (a könyvben Kati) életrajzát végigírja. A regény fontos harmadik szereplője Móricz Imre, Erzsébet fia (a könyvben Peti), akit bár Móricz a nevére vett, a sokat hangoztatott álláspont szerint nem lehet Móricz gyermeke, hiszen Móricz és Litkei csak később ismerték meg egymást. Hamar Péter megdönti ezt a felfogást: bizonyítja, hogy igenis találkoztak 1936. szeptember 26 hajnala előtt, tehát lehetséges, mi több, valószínű, hogy a fiú Móricz vér szerinti fia. A regény már számol ezzel az 1936 előtti találkozóval, sőt rendre olyan naplórészletek adják a történetmozaikok magjait, amelyek Hamar könyvében is megtalálhatók. Persze nem hagyható figyelmen kívül Móricz Virág (a regényben Zsóka) *Apám regénye* című életrajzi visszaemlékezése, Móricz Magoss Olgával zajló levelezése, valamint Móricz Imre a *Korunk* 2000. októberi számában megjelent emlékező előadása sem, amelyre három fejezet (1939. május 25., 1940. május 23. és 24.) is épül. A fejezetcímek, a dátumok a megjelenített események pontos vagy viszonylagos időpontjait közlik.

A fő cél a megtörtént események „valósághű” bemutatása, olyannyira, hogy több esetben is a naplóbejegyzések vagy a már felsorolt „dokumentumok” bizonyos részeinek szinte szó szerinti közlése adja a szöveg vázát. A szándék kiolvasható, ugyanakkor ez a szerkesztésmód néha zavaró darabosságot kölcsönöz a szövegnek, főleg azokban az esetekben, amikor a szerző csak egy mondatot vagy egy szószerkezetet vesz át a napló szövegéből. Például Móricz azt írja: „S milyen különös, abban a felujjongó lelkiállapotban egyáltalán nem undorodtam” (Hamar Péter: *Móricz Zsigmond utolsó szerelme*), a regényben ez így szerepel: „Milyen különös, gondolta a férfi felujjongó lelkiállapotban”. (24.) Eredeti kontextusában fel sem tűnik a jelző furcsasága, de ahogy kikerül onnan, rögtön érezhető lesz az idegensége. Az eredeti szöveghez való túlzott ragaszkodás eredménye például ez a már-már hibásnak tűnő mondat is: „nem volt fáradt, sem álmos; csak egy bőséges kielégülést érzett testileg, és vidám felszabaddaltságot lelkileg.” (25.)

Hol a kapocs a két történet között? Az irodalmi emlékezetben Litkei Erzsébet Árvácska, az irodalomtörténeti emlékezetben modell, fogadott lány és szerető. Hamar Péter könyve és – talán ennek nyomán – az *Egy magyar regény* Móricz halála után is követi Litkei életét, aki 1944-ben férjhez ment, majd férjével közösen megalapították a „Móricz Zsigmond” Könyvkiadó Vállalatot, amelyhez egy kis antikvárium is tartozott. Az üzlet emeletén „illegális nyomdagép működött, amely hamis származási és katonai papírokat gyártott, és nagyon sok em-

ber életét mentette meg”. (Hamar Péter: *Móricz Zsigmond utolsó szerelme*) Mindeközben Litkei már várandós volt, azonban az „örökös stresszhelyzet és az egyéb gondok felemésztették az asszony amúgy is labilis egészségét, és öt hónapos terhesen elvesztette magzatát”. (Hamar Péter: *Móricz Zsigmond utolsó szerelme*) A regény legmegrázóbb fejezetében, abban a fejezetben, amelyben Borbély Szilárd *A halszem példázata* című versének részlete is megjelenik prózaszöveggé transzformálva, megszólal Litkei elvesztett gyermeke: „Azért vitt be magával az anyám, engem bevittek a gettóba, csak azért, hogy kihozzanak onnan egy fiatal nőt, meg a kisfiát, hamis papírokkal, a méhében vitt be a gettóba az anyám”. (163.) Nemcsak megszólal, de megszólítja a kisfiút is, akiről beszél, vagyis Barna Dávid édesapját, akit Litkei hoz ki a gettóból: „Te vagy. Én lehetnék.” (163.)

Bár leginkább itt ér össze a két történet, mégis nagyon sok irányba tágul a szöveg, egymástól alig elkülöníthető szintekkel. Az apokaliptikus jóslatokat felvillantó mottók, a magyar-zsidó sors rokonsága, Petőfi, Ady, Móricz, Turulmadár szobor, egy Izraelben élő magyar zsidó fiú, a történelem és az aktuálpolitika, a közügy és a magánügy, az irodalmi hagyomány és az irodalmi jelen egymásra vetítése, összejátszása olyan tematikai hálórendszert épít ki, amely rengeteg szempontot kínál fel az értelmezők számára.

A regény utolsó fejezete mindössze egy bekezdés, a dátum 2011. június; az első mondata: „Vége a vallomásnak.” (171.) „Lehet, hogy a regényforma éppen abból született, hogy az ember vallani akar, gyónni, de társadalmi s emberi szeméremből nem mondhat semmit, ami saját személyére s életére káros világítást adna” (Móricz Virág: *Apám regénye*) – írja Móricz az *Életem regénye* megjelenése előtt. Barna Dávid ragaszkodott a regényformához, kétszer is utal rá, a címben, majd a szerzői megjegyzésben. Hogy mégis mi okból, mindenki döntse el maga.

Huszár Tamara